

3. Sociální péče v Libereckém kraji zaměřená na seniory

3.1. Teoretický úvod

Obecně je možné sociální služby charakterizovat jako specializované činnosti zaměřené na pomoc lidem, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace. Sociální služby zahrnují 3 základní oblasti:

- sociální poradenství,
- služby sociální péče a
- služby sociální prevence.

Sociální poradenství se dělí na základní sociální poradenství (poskytují všichni poskytovatelé sociálních služeb bez ohledu na to, kdo je o radu požádá) a odborné sociální poradenství (poskytují specializované poradny, které se zaměřují na určitý jev nebo cílovou skupinu). Smyslem je poskytovat jejich uživatelům potřebné informace, které vedou k řešení nepříznivé sociální situace.

Služby sociální péče napomáhají lidem zajistit fyzickou a psychickou soběstačnost a nabízejí pomoc při zvládání úkonů péče o vlastní osobu. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách upravuje 14 druhů služeb sociální péče – osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení a sociální služby ve zdravotnických zařízeních ústavní péče (nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných, psychiatrické léčebny).

Služby sociální prevence se zaměřují na jevy a situace, které mohou vést k sociálnímu vyloučení osob a nejsou prvotně způsobeny neschopností pečovat o sebe z důvodu věku či zdravotního stavu. Služby sociální prevence se zaměřují především na oblast tzv. „sociálně negativních jevů“, jako například kriminalita, bezdomovectví, zneužívání návykových látek, krize v rodině atd. V rámci sociální prevence upravuje zákon o sociálních službách 17 druhů služeb – raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

Sociální služby se poskytují v několika formách, a to jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní, případně jejich kombinace. Jak již názvy napovídají, pobytové služby jsou spojené s ubytováním klienta v zařízeních sociálních služeb, za ambulantními službami klient dochází, je doprovázen nebo dopravován a terénní služby jsou klientovi poskytovány v jeho přirozeném (domácím) sociálním prostředí.

Pro poskytování sociálních služeb jsou zřizována následující zařízení sociálních služeb: centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněná bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, centra sociálně rehabilitačních služeb, pracoviště rané péče, intervenční centra a zařízení následné péče.

Veškeré sociální služby zabezpečují pouze registrovaní poskytovatelé sociálních služeb, kterými mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. O registraci poskytovatele rozhoduje krajský úřad příslušný podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu fyzické osoby nebo sídla právnické osoby. Je-li zřizovatelem poskytovatele sociálních služeb ministerstvo, rozhoduje o registraci toto ministerstvo. Krajský úřad vede registr poskytovatelů sociálních služeb, a to v listinné (krajský úřad je správcem) a elektronické (krajský úřad je zpracovatelem) podobě. Správcem elektronické podoby registru poskytovatelů sociálních služeb je pak Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

V níže uvedené tabulce jsou uvedeni poskytovatelé sociálních služeb registrovaní v Libereckém kraji, a to v počtu v jakém je uvádí výše zmíněný Registr poskytovatelů sociálních služeb. Registr poskytovatelů sociálních služeb v České republice je možné nalézt pod odkazem <http://iregistr.mpsv.cz>

Podle údajů uvedených v Registru poskytovatelů sociálních služeb mohou konkrétně senioři v Libereckém kraji využít sociální služby poskytované v rámci azylového domu (1 poskytovatel orientovaný mimo jiné na cílovou skupinu seniorů), denních stacionářů (4), domovů pro seniory (27), odlehčovacích služeb (17), pečovatelských služeb (47), sociálně aktivizačních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením (6), odborného sociálního poradenství (34), telefonické krizové pomoci (1), terénních programů (1), center denních služeb (3), domovů se zvláštním režimem (13), nízkoprahového denního centra (1), noclehárny (1), osobní asistence (14), sociálně terapeutických dílen (1), sociální rehabilitace (2) a tísňové péče (1).

Tab. 3.1 Poskytovatelé sociálních služeb registrovaní v Libereckém kraji

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR - Registr poskytovatelů sociálních služeb

Sociální služba	Počet poskytovatelů	Sociální služba	Počet poskytovatelů
Azylové domy	16	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	22
Denní stacionáře	12	Domovy se zvláštním režimem	21
Domovy pro seniory	27	Chráněné bydlení	9
Domy na půl cesty	2	Kontaktní centra	3
Intervenční centra	1	Nízkoprahová denní centra	4
Nízkoprahová zařízení pro děti	2	Noclehárny	4
Odlehčovací služby	23	Osobní asistence	17
Pečovatelská služba	47	Podpora samostatného bydlení	1
Průvodcovské a předčitatelské služby	3	Raná péče	4
Služby následné péče	4	Sociálně terapeutické dílny	7
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osob zdravotně postižené	14	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	6
Odborné sociální poradenství	67	Sociální rehabilitace	15
Telefonická krizová pomoc	8	Terapeutické komunity	2
Terénní programy	10	Tísňová péče	1
Tlumočnické služby	2	Týdenní stacionáře	5
Centra denních služeb	8	Krizová pomoc	-

Jednoznačně se však na seniory zaměřují sociální služby poskytované v domech pro seniory a domech s pečovatelskou službou:

- **Domovy pro seniory** představují dlouhodobou pobytovou službu s celoročním provozem, která seniorům se sníženou soběstačností zabezpečuje pravidelnou komplexní péči a současně nabízí aktivizační a sociálně terapeutické činnosti. Služba se poskytuje za úplaty.
- **Domy s pečovatelskou službou (DPS)** jsou zařízení poskytující bydlení starším či zdravotně postiženým občanům, jejichž zdravotní stav nevyžaduje komplexní ústavní péči, žijí osaměle, jsou příjemci pečovatelské služby a kteří jsou v základních životních úkonech soběstační, ale pro zajištění některých potřeb potřebují z důvodu věku nebo zdravotního stavu pomoc nebo péči jiné osoby a tuto pomoc nebo péči nemohou zajistit rodinní příslušníci. Ubytování je poskytováno na základě nájemní smlouvy pro konkrétní ubytovací jednotku.
- **Pečovatelská služba** je obecně poskytována dětem, osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v přirozeném prostředí i ve specializovaných zařízeních. Pečovatelé pomáhají zvládnout klientovi péči o vlastní osobu (hygienu, strava) a o chod domácnosti. Zprostředkovávají také kontakt se společenským prostředím a pomoc při prosazování jejich práv a zájmů. Služba se ve většině případů poskytuje za úplaty.

3.2. Domovy pro seniory a domy s pečovatelskou službou v Libereckém kraji

V úvodu této části je nutné zmínit, že v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (zákon č. 108/2006 Sb., který nabyl účinnosti k 1. 1. 2007), došlo ke změně členění a značení druhu zařízení sociálních služeb (výčet zařízení viz. výše). Z tohoto důvodu nejsou údaje o domovech pro seniory za rok 2007 srovnatelné s údaji z předchozích let. Údaje o počtech těchto zařízení a jejich kapacitě vycházejí ze skutečného rozmístění jednotlivých zařízení či jejich detašovaných pracovišť.

V roce 2007 existovalo v Libereckém kraji celkem 141 zařízení, která poskytovala některou ze sociálních služeb a jejich kapacita čítala 4 585 míst. Pro potřeby osob ve vyšším věku (seniorů) bylo určeno celkem 1 303 míst v 16 zařízeních typu domov pro seniory a 2 241 míst v 88 domech s pečovatelskou službou.

Nejvíce domovů pro seniory v roce 2007 fungovalo v okrese Liberec (6 zařízení s 536 místy), nejnižší nabídku v tomto ohledu nabízely seniorům okres Jablonec nad Nisou, kde byla evidována 3 zařízení s kapacitou 238 míst. Na území okresu Jablonec nad Nisou se však z celokrajského hlediska nacházelo nejvíce domů s pečovatelskou službou (26 zařízení). Nejvyšší kapacitu (681 míst) nabízelo 23 domů s pečovatelskou službou v okrese Liberec.

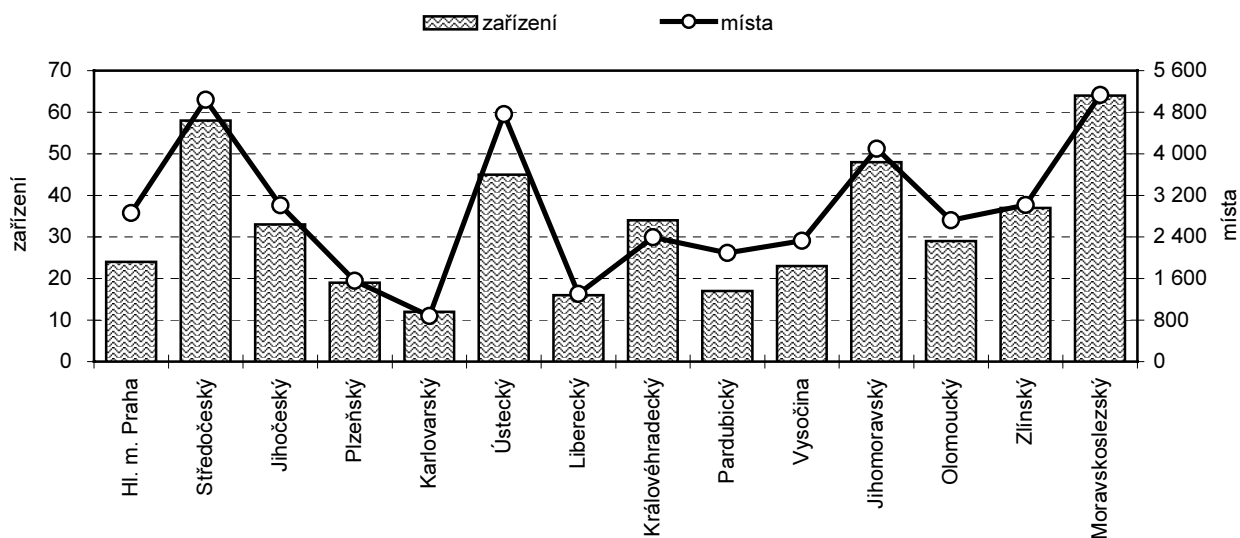
Tab. 3.2 Vybraná zařízení sociálních služeb podle okresů Libereckého kraje k 31. 12. 2007

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a terénní šetření ČSÚ

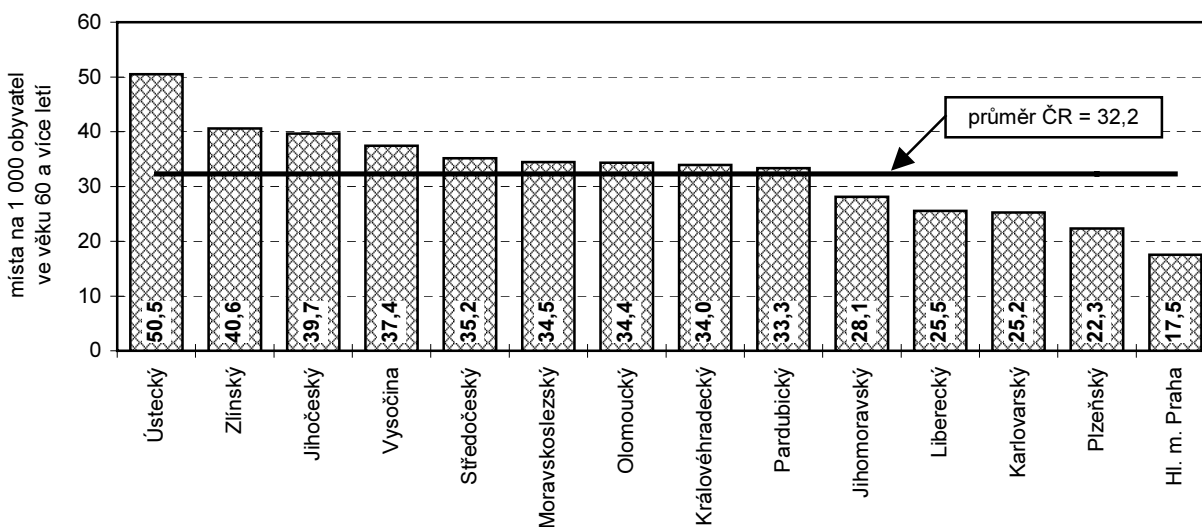
	Domovy pro seniory	Denní stacionáře	Týdenní stacionáře	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	Domy s pečovatelskou službou	Ostatní zařízení sociálních služeb
Zařízení						
Liberecký kraj	16	7	3	10	88	17
Česká Lípa	4	-	-	3	18	4
Jablonec n. N.	3	-	-	2	26	3
Liberec	6	2	1	5	23	9
Semily	3	5	2	-	21	1
Místa¹⁾						
Liberecký kraj	1 303	87	48	595	2 241	311
Česká Lípa	241	-	-	i.d.	451	102
Jablonec n. N.	238	-	-	i.d.	628	i.d.
Liberec	536	i.d.	i.d.	344	681	129
Semily	288	i.d.	i.d.	-	481	i.d.

¹⁾ v domech s pečovatelskou službou bytové jednotky

Graf 29 Domovy pro seniory a počet míst v těchto zařízeních podle krajů k 31. 12. 2007

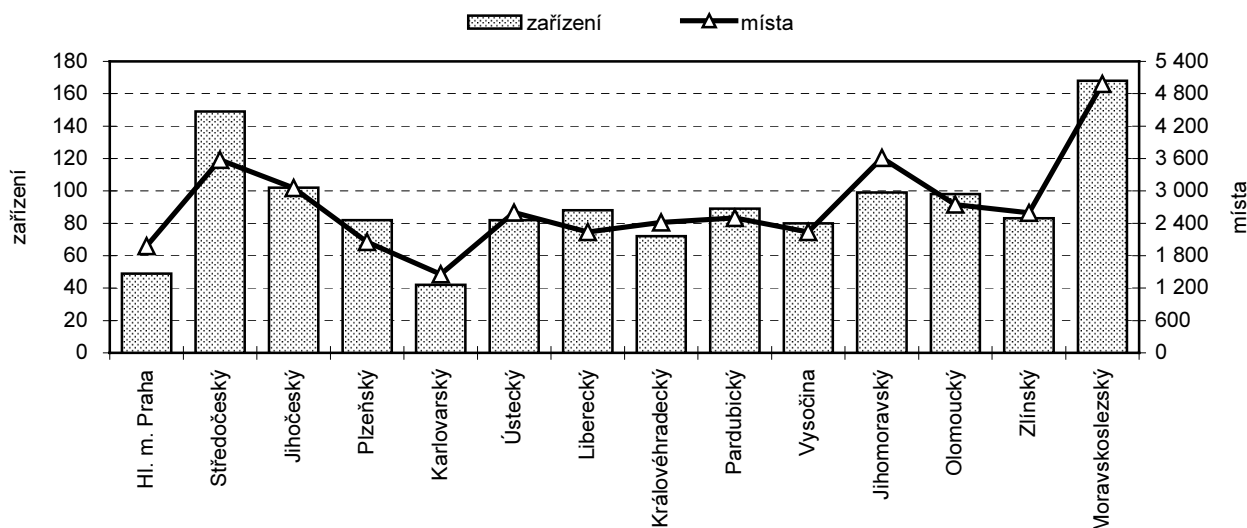

Graf 30 Místa v domovech pro seniory podle krajů k 31. 12. 2007

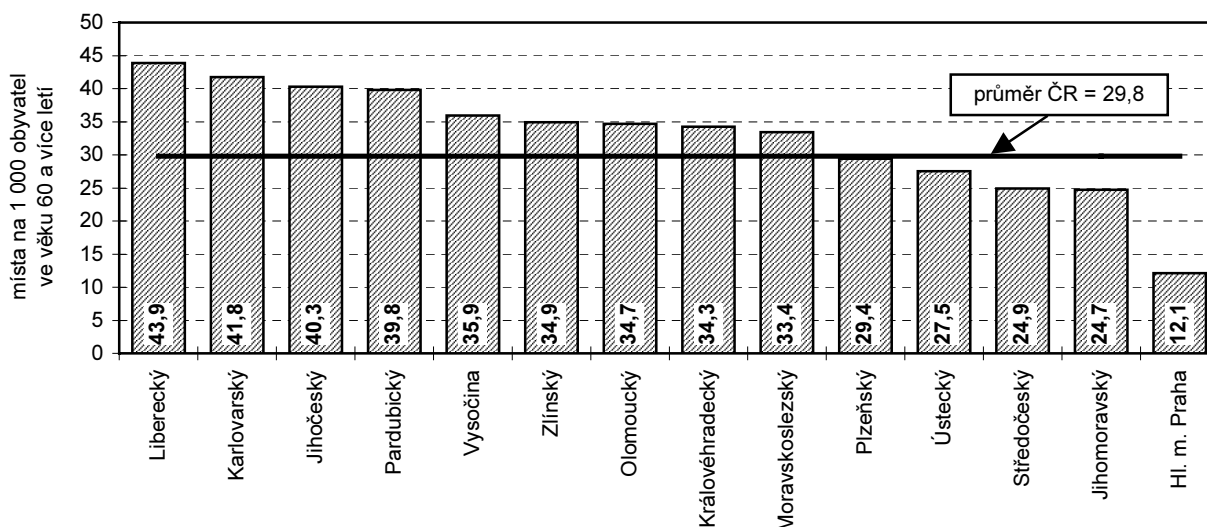

V rámci celé České republiky poskytovalo v roce 2007 sociální služby v domovech pro seniory celkem 459 zařízení s kapacitou 41 208 míst. Nejvyšší zastoupení měly s ohledem na počet obyvatel kraje domovy pro seniory v Moravskoslezském kraji (13,9 % všech zařízení) a dále také ve Středočeském (12,6 %) a Jihomoravském (10,5 %) kraji. Podíl Libereckého kraje na celorepublikovém počtu těchto zařízení činil 3,5 %, což byl 2. nejnižší podíl, který ovlivnila i velikost našeho kraje. Z hlediska kapacity zařízení bylo pořadí krajů na prvních dvou místech žebříčku stejné, první místo obsadil s 12,5% podílem na celkové kapacitě těchto zařízení v České republice Moravskoslezský kraj a druhé s 12,2 % kraj Středočeský. Třetí pozici v této kategorii připadla na Ústecký kraj, ve kterém se nacházelo 11,6 % míst v domech pro seniory v České republice.

Graf 31 Domy s pečovatelskou službou a počet míst v těchto zařízeních podle krajů k 31. 12. 2007

Graf 32 Místa v domech s pečovatelskou službou podle krajů k 31. 12. 2007

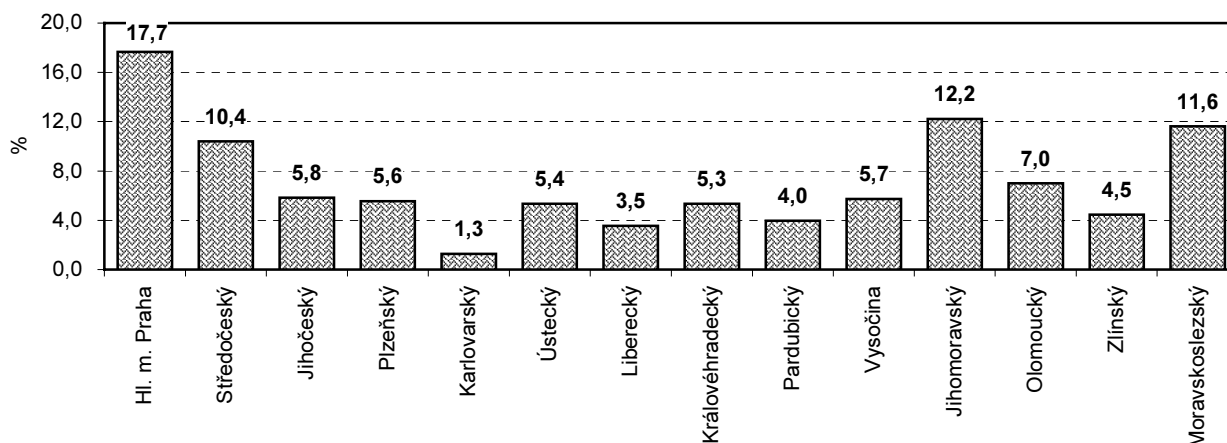

V roce 2007 působilo na území České republiky 1 283 domů s pečovatelskou službou, ve kterých bylo 38 039 bytových jednotek. Nejvyšší zastoupení domů s pečovatelskou službou v roce 2007 evidovali opět v Moravskoslezském (13,1 % všech zařízení v ČR) a Středočeském kraji (11,6 %). Na území Libereckého kraje fungovalo 6,9 % všech zařízení v České republice, což pro náš kraj v mezikrajském srovnání znamenalo 7. pozici. Kapacitně bylo nejvíce míst k dispozici v Moravskoslezském kraji, nejméně v Karlovarském kraji. Liberecký kraj ve srovnání s ostatními kraji obsadil 10. místo.

Níže uvedená tabulka nabízí údaje o počtu osob, kterým byla poskytnuta některá z vybraných služeb. Pečovatelskou službu v roce 2007 v Libereckém kraji využilo 2 817 osob a k této službě se vázaly výdaje ve výši 56 405 tis. Kč. Ve vztahu k celorepublikovým hodnotám to znamená, že v rámci Libereckého kraje byla pečovatelská služba poskytnuta 2,9 % osob a výdaje tvořily 3,5 % z celkového objemu prostředků vynaložených na pečovatelskou službu v úhrnu za Českou republiku. V roce 2007 nebylo možné v celé

České republiky uspokojit 48 131 žadatelů o umístění v domově pro seniory, z toho v Libereckém kraji 1 030 žadatelů (2,1 %).

Graf 33 Podíl krajů na celkových výdajích na pečovatelskou službu v roce 2007

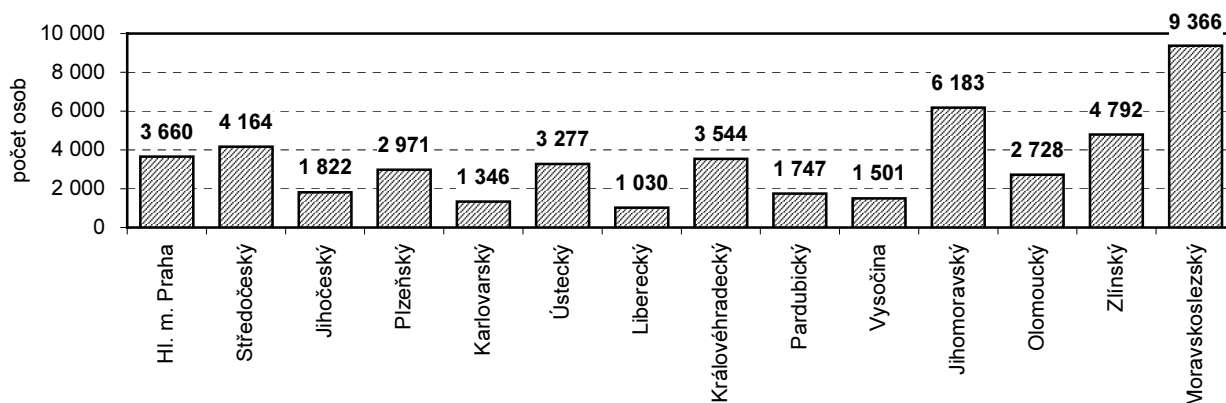

Tab. 3.3 Vybrané údaje o poskytnutých sociálních službách podle krajů v roce 2007

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

	Pečovatelská služba	Osobní asistence	Tísňová péče	Odlehčovací služby	Centra denních služeb	Denní stacionáře
Počet sociálně potřebných osob, jimž byla poskytnuta sociální služba						
Česká republika	98 373	2 302	654	3 885	2 936	2 257
v tom kraje:						
Hl. m. Praha	11 902	182	183	473	45	39
Středočeský	12 874	206	150	208	947	369
Jihočeský	2 407	32	143	95	45	27
Plzeňský	7 280	79	33	1 034	31	110
Karlovarský	2 049	149	-	35	126	63
Ústecký	4 484	128	18	-	-	124
Liberecký	2 817	-	-	8	8	30
Královéhradecký	4 884	87	-	107	70	129
Pardubický	3 050	245	29	33	67	84
Vysočina	4 632	94	-	12	142	206
Jihomoravský	17 608	117	-	551	401	184
Olomoucký	6 305	2	-	4	196	60
Zlínský	6 403	157	-	139	150	233
Moravskoslezský	11 678	824	98	1 186	708	599
Výdaje na sociální službu (tis. Kč)						
Česká republika	1 590 781	87 291	14 481	130 282	58 568	201 797
v tom kraje:						
Hl. m. Praha	281 181	10 025	3 928	46 189	783	558
Středočeský	165 464	9 816	2 113	7 153	6 972	27 608
Jihočeský	93 021	1 375	5 633	4 623	1 125	1 659
Plzeňský	88 373	4 372	294	10 363	3 864	12 108
Karlovarský	20 426	4 114	-	120	120	3 255
Ústecký	85 118	1 218	315	-	-	5 206
Liberecký	56 405	-	-	485	330	2 380
Královéhradecký	85 017	2 315	-	3 892	4 471	13 052
Pardubický	63 092	10 438	33	2 678	4 242	11 398
Vysočina	91 208	3 650	-	451	3 650	16 146
Jihomoravský	194 336	5 193	-	21 089	9 853	25 653
Olomoucký	111 303	140	23	153	3 764	9 521
Zlínský	71 118	7 023	-	6 931	5 217	12 502
Moravskoslezský	184 719	27 612	2 142	26 155	14 177	60 751

Graf 34 Neuspokojení žadatelé o sociální služby podle krajů k 31. 12. 2007

Se sociální péčí o osoby ve vyšším věku souvisí také výstavba domovů pro seniory a bytů v domech s pečovatelskou službou. Nejvíce bytů v domech s pečovatelskou službou v letech 1999 – 2007 bylo v Libereckém kraji, ale i v celé České republice dokončeno v letech 2002 – 2003. V letech 2004 – 2005 počet dokončených bytů velmi významně poklesl a v letech 2006 a 2007 již v Libereckém kraji nebyl v těchto zařízeních dokončen ani jeden byt. Tento jev je však ovlivněn nedostatkem finančních prostředků a nikoliv tím, že by již bylo dosaženo potřebné kapacity, která se v souvislosti se stárnutím populace bude naopak nadále zvyšovat.

Tab. 3.4 Byty dokončené v domech s pečovatelskou službou podle krajů v letech 1999 – 2007

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Česká republika	651	687	708	1 725	1 729	1 638	1 047	760	530
v tom kraje:									
Hl. m. Praha	83	-	12	31	57	-	57	-	45
Středočeský	150	64	95	110	187	124	143	63	29
Jihočeský	-	23	83	355	104	246	72	41	25
Plzeňský	95	13	94	121	282	208	72	29	17
Karlovarský	-	-	12	-	115	34	16	-	11
Ústecký	-	18	-	107	21	99	46	65	2
Liberecký	-	65	-	119	139	92	55	-	-
Královéhradecký	69	24	74	115	62	47	41	27	48
Pardubický	-	66	27	43	102	157	-	127	64
Vysočina	36	56	-	111	124	66	132	78	36
Jihomoravský	-	78	74	222	239	296	136	167	106
Olomoucký	36	71	74	129	77	26	32	75	48
Zlínský	154	190	77	187	6	63	169	62	80
Moravskoslezský	28	19	86	75	214	180	76	26	19

Shrnutí:

- V roce 2007 působilo na území Libereckého kraje 141 zařízení o kapacitě 4 585 míst poskytujících některou ze sociálních služeb.
- Seniorům bylo určeno 1 303 míst v 16 domovech pro seniory a 2 241 míst v 88 domech s pečovatelskou službou. Nejvíce domovů pro seniory se nacházelo v okrese Liberec, nejméně v okrese Jablonec nad Nisou. Naopak domy s pečovatelskou službou byly co do počtu nejčastější v okrese Jablonec nad Nisou.
- Pečovatelská služba byla v roce 2007 v Libereckém kraji poskytnuta 2 817 osobám s celkovými výdaji ve výši 56 405 tis. Kč.
- V roce 2007 v Libereckém kraji nebylo možné uspokojit 1 030 žadatelů o umístění v domově pro seniory.
- V posledních dvou letech 2006 a 2007 nebyl v Libereckém kraji dokončen žádný byt v domě s pečovatelskou službou. Příčinou této skutečnosti je pravděpodobně nedostatek finančních prostředků a nikoliv naplnění potřebných kapacit, které naopak v souvislosti se stárnutím populace ještě nadále porostou.